

POMNIK HISTORII

„Ozimek – żelazny łańcuchowy wiszący most na rzece Mała Panew”

W południowo-zachodniej części miasta Ozimek na Śląsku, przy wjeździe na teren „Pruskiej Królewskiej Huty Malapane”, wzniesiono w latach 1825–1827 most przez rzekę Mała Panew.

Dzielo o pionierskim wówczas rozwiązaniu konstrukcyjnym zostało oddane do użytkowania 12 września 1827 roku jako most drogowy, a od lat 70. XX wieku pełni funkcję mostu pieszego (rysunek). Most zaprojektował i zrealizował królewski mistrz kierujący warsztatem maszynowym w hucie – *Karl Schottelius*.

Widok ogólny mostu [2]

Konstrukcję mostu stanowią podpory z murowanych przyczółków, na których zakotwiono dwie odlewane płyty fundamentowe. Na fundamentach wzniesiono pylony portalowe, każdy ukształtowany z dwóch filarów połączonych ażurowym ryglem. Filary mają formę ostrosłupa ściętego tworzonego z czterech ażurowych, odlewanych z żelaza płyt łączonych ze sobą na śruby (por. rysunek). Przez pylony, na łożyskach, przerzucono swobodnie dwa ciężna i zakotwiono je w przyczółkach. Każde ciężno zostało ukształtowane z czterech łańcuchów zbudowanych z prostych, kutych z żelaza, prętów zakończonych „oczkami” do umożliwienia łączenia na sworznie. Konstrukcję pomostu stanowią poprzecznicę wykonane z kształtowników walcowanych zawieszane na pionowych wieszakach z pojedynczych prętów. Jezdnię wykonano z belek drewnianych sytuowanych w trzech warstwach, układanych na poprzecznicach [2].

Wymiary gabarytowe mostu są następujące [2]: długość 31,5 m; szerokość 6,6 m. Do wzniesienia mostu użyto 14 190 kg żelaza kutego i 57 805 kg elementów odlewanych. Nośność mostu została oszacowana na 3 t [3].

Most w czasie 190 lat użytkowania był kilkakrotnie wzmocniany i naprawiany, w tym z uwagi na podmycie jednego z przyczółków

w wyniku powodzi w 1830 roku oraz uszkodzenie jednego z przyczółków i zakotwień ciężnych w 1945 r. spowodowane próbą przejazdu czołgu [2].

Most w Ozimku jest najstarszą na kontynencie europejskim, zachowaną przeprawą mostową o konstrukcji wiszącej ukształtowanej z ażurowych żelaznych pylonów i ciężnych nośnych ukształtowanych z łańcuchów [2]. Innowacyjne, w latach budowy, rozwiązanie konstrukcyjne mostu stanowiło wzór dla wielu kolejnych mostów wiszących, w tym w Niemczech przez rzekę Argen czy Golden Gate w San Francisco, w Stanach Zjednoczonych. Walory wzorotwórcze, atrakcyjna forma architektoniczna nawiązująca do historycyzmu i eklektyzmu, a także przede wszystkim autentyczność substancji obiektu były podstawą wniosku o jego uznanie jako Pomnika Historii.

Na podstawie Rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 15 marca 2017 r. [4] „Ozimek – żelazny łańcuchowy most wiszący na rzece Mała Panew” w województwie opolskim został wpisany do rejestru Pomników Historii. Jako Pomnik Historii jest określany zabytek nieruchomy o wyjątkowych wartościach niematerialnych i materialnych oraz znaczeniu dla dziedzictwa kulturowego Polski. Ten tytuł został dotychczas przyznany 70-krotnie, w tym obiektom architektury, krajobrazom kulturowym, układom urbanistycznym bądź ruralistycznym, zabytkom techniki, obiektom budownictwa obronnego, parkom i ogrodom, cmentarzom, miejscom pamięci ważnych wydarzeń, a także stanowiskom archeologicznym [3].

W rozporządzeniu [4] podano, że podstawowym celem ochrony tego obiektu *jest zachowanie, ze względu na wartości historyczne i naukowe oraz autentyczność substancji, najstarszego istniejącego żelaznego mostu wiszącego o ustroju nośnym konstrukcji łańcuchowej, przewieszzonej przez żeliwne ażurowe pylony, funkcjonującego w oryginalnej formie i użytkowanego w ruchu pieszym i drogowym do chwili obecnej.* Określono także obszar ochrony obejmujący przyczółki, dwa pylony, przęsło, ciężna łańcuchowe wraz z ich podziemnymi zakotwieniami [4].

Prof. dr hab. inż. Hanna Michalak

PIŚMIENNICTWO I WYKORZYSTANE MATERIAŁY

- [1] *Juros J.T.*: Mosty z Pruskiej Królewskiej Huty Malapane w Ozimku. Wydawnictwo Stowarzyszenie Dolina Małej Panwi, Ozimek 2009.
- [2] *Juros J.T.*: Most wiszący z Pruskiej Królewskiej Huty Malapane w Ozimku. „Inżynieria i Budownictwo”, nr 4/2010.
- [3] Rejestr pomników historii. Narodowy Instytut Dziedzictwa. <http://nid.pl>
- [4] Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 15 marca 2017 r. w sprawie uznania za pomnik historii „Ozimek – żelazny łańcuchowy most wiszący na rzece Mała Panew”. DzU z 2017 br., poz. 675.